२. आलु, तरकारी तथा मसलाबाली विकास कार्यक्रम
कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७७

नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) मिति २०७७/०५/०९ को निर्णय बमोजिम कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयबाट तयार गरिएको।

आलु, तरकारी तथा मसलाबाली विकास कार्यक्रम कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७७

१. **कार्यक्रमको परिचयः** कृषि विभाग र आलु, तरकारी तथा मसलाबाली विकास कार्यक्रम अन्तरगत सशर्त वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत स्थानीय तहबाट संचालन गरिने प्याज गानो उत्पादन कार्यक्रम, व्यवसायिक/आधुनिक तरकारी खेति कार्यक्रम, लागत सहभागितामा कौशी खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम, लागत सहभागितमा व्यवसायिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम, तरकारी खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम, चेपाङ्ग, दलित, माझी, वराम र कुमाल लगायात सिमान्तकृत समुदायको लागि आयआर्जन कार्यक्रम, उन्नत आलु खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम, लागत सहभागितमा तरकारी/ फलफुल नर्सरी स्थापना कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि यो कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया तयार गरिएको छ ।

१.१ **लक्ष्य/उद्देश्यः** यस कार्यक्रम सञ्चालनको उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेको छः-

(क) आलु, तरकारी र मसला बालीको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने।

(ख) चेपाङ्ग, माझी, वराम, दराई, दलित, कुमाल लगायात सिमान्तकृत समुदायलाई तरकारी खेतिमा आकर्षित गरी आय आर्जनमार्फत जीवन स्तर उकास्न सहयोग पुर्याउने ।

१.२ **लक्षित समूहः** व्यवसायिक तरकारी/प्याज खेति गर्ने कृषक, बैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका युवा, महिला, न्युन आय भएका कृषक, चेपाङ्ग, माझी, वराम, दराई, दलित, कुमाल लगायात सिमान्तकृत समुदाय यस कार्यक्रममा सहभागी हुन सक्नेछन् ।

१.३ **कार्यक्रम सञ्चालन हुने प्रदेश/स्थानीय तह/स्थानः** कृषि विभाग र आलु, तरकारी तथा मसलाबाली विकास कार्यक्रम अन्तरगत सशर्त वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत कार्यक्रम सञ्चालन हुने स्थानीय तहमा यो कार्यक्रम लागू हुनेछ ।

१.४ **अपेक्षित उपलब्धिः** यस कार्यक्रम सञ्चालनबाट देहाय बमोजिमको प्रतिफल हासिल हुनेछः-

(क) प्याज गानो उत्पादन कार्यक्रम मार्फत आ.व. २०७७/७८ मा १० स्थानीय तहमा ५० हेक्टर क्षेत्रफलमा करिब ६०० मे. टन प्याज गानो उत्पादन हुनेछ ।

(ख) व्यवसायिक तरकारी खेति कार्यक्रम/व्यवसायिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम/आधुनिक तरकारी खेति कार्यक्रम/लागत सहभागितामा ब्यबसायीक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम र लागत सहभागितामा कौशी खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम मार्फत ७ स्थानीय तहमा करिब ४० हेक्टर क्षेत्रफलमा तरकारी खेति भई करिब ५६० मे.टन. मौसमी तथा बेमौसमी ताजा तरकारी उत्पादन हुनेछ ।

(ग) उन्नत आलु खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम मार्फत १५ हेक्टर क्षेत्रफलमा करीब २४० मे.टन खायन आलु उत्पादन हुनेछ ।

(घ) चेपाङ्ग, माझी, वराम, दराई, दलित, कुमाललगायात सिमान्तकृत समुदायमा करिब २५ हेक्टर क्षेत्रफलमा करिब ३५० मे .टन ताजा तरकारी उत्पादन गरी आयआर्जन मार्फत उक्त समुदायको जीवनस्तर सुधारमा सघाउ पुग्नेछ ।

(ङ) लागत सहभागितामा तरकारी/फलफुल नर्सरी स्थापना कार्यक्रम मार्फत २ स्थानीय तहमा न्युनतम ६०० वर्ग मीटर क्षेत्रफलको आधुनिक नर्सरी निर्माण भइ तरकारी तथा फलफुल बेर्ना उत्पादन सुरु हुनेछ।

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

२. **कार्यक्रमका आधारभूत पक्षहरु तथा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरुः**

२.१ **सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरुः** यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रकृया बमोजिम सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) **अभिमूखीकरण कार्यक्रमः** कार्यक्रम संचालन गर्नुपूर्व क्लस्टरमा संलग्न कृषकहरुलाई सम्बन्धित कार्यक्रम सम्वन्धी आवश्यक जानकारी दिनको लागि स्थानीय तहले अभिमूखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

(ख) **बीउ खरिदमा सहयोगः** आलु/तरकारी/प्याज आलु उत्पादनको लागि उन्नत बीउ खरिदको लागि अनुदान दिईनेछ। बीउ आलुको व्यवस्थापन तथा खरिद कार्य अनुदानग्राही आफैले गर्नुपर्नेछ।

(ग) **यान्त्रीकरण सहयोगः** आलु/तरकारी/प्याज गानो उत्पादनमा यान्त्रीकरणको लागि मिनी टिलर, पावर टिलर, आलुको ड्याङ् वनाउने मेशिन (उन्नत आलु उत्पादन कार्यक्रमका हकमा), पावर टीलर एटेचमेन्टहरु खरिदमा रकम उपलव्ध गराईनेछ। यन्त्रहरुको परिमाण वार्षिक कार्यक्रममा तोकिए वमोजिम हुनेछ। अनुदानग्राही आफैले यन्त्रहरु नियमानुसार खरिद गरिसकेपछि मात्र रकम भुक्तानी हुनेछ।

(घ) **आकस्मिक बाली संरक्षण सेवाः** आलु/तरकारी/प्याज गानो उत्पादन क्षेत्रमा विभिन्न रोग तथा किराबाट बालीलाई बचाउनको लागि आवश्यक वाली संरक्षण सामग्री खरिद गरी प्रयोग गर्नको लागि अनुदान रकम उपलव्ध गराईनेछ।

(ङ) **प्लास्टिक घर/नर्सरी निर्माण सहयोगः** तरकारी उत्पादन कार्यक्रम तथा तरकारी/फलफुल नर्सरी निर्माण कार्यक्रमका लागि बाँस/एम.एस/जी.आइको प्रयोग गरि प्लास्टिक गर निर्माण गर्न सहयोग गरिनेछ। अनुदानग्राही आफैले उपकरणहरु खरिद गरि प्लास्टिक घर निर्माण गरिसकेपछी मात्र रकम भुक्तानी हुनेछ।

(च) **जर्मिनेशन ट्रे/प्लास्टिक गमला/थोपा सिचाई सहयोगः** कौशी खेति प्रवर्धन कार्यक्रमका लागि कौशीमा तरकारी उत्पादनका लागि प्रयोग हुने उपकरणका लागि अनुदान रकम उपलब्ध गराइने छ । अनुदानग्राही आफैले उपकरणहरु खरिद गरिसकेपछी मात्र रकम भुक्तानी हुनेछ ।

(छ) **साना सिंचाइ सहयोगः** तरकारी उत्पादन कार्यक्रमका लागि साना सिंचाइ आयोजना निर्माण तथा मर्मतका लागि लागि अनुदान रकम उपलब्ध गराइने छ । अनुदानग्राही आफैले साना सिंचाइ निर्माण वा मर्मत गरिसकेपछी मात्र रकम भुक्तानी हुनेछ ।

(ज) **होर्डिङ्ग बोर्डः** अनुदानग्राहीले आलु/तरकारी/प्याज गानो उत्पादन स्थलमा उत्पादन तथा अनुदान सम्वन्धी विवरण सहित होर्डिङ्ग बोर्ड राख्नुपर्नेछ।

(झ) माथी उल्लेख भए अलावा कार्यान्वयन समितिले अत्यावश्यक ठानेका अन्य यथोचित क्रियाकलापहरु समावेश गर्न सक्नेछ तर बार बन्देज एवं गैह उत्पादनमूलक क्रियाकलापमा बजेट खर्च गर्न पाईने छैन ।

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं, नेपाल

२.२ कार्यक्रमका आधारभूत पक्षहरु

कार्यक्रम	प्रति स्थानीय तह
प्याज गानो उत्पादन कार्यक्रम	५ वटा क्लस्टर निर्माण गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने, एक क्लस्टर न्यूनतम १ हेक्टर (२० रोपनी/३०कट्ठा) हुनुपर्ने
व्यवसायिक तरकारी खेति कार्यक्रम	न्यूनतम ३० जना कृषक छनोट गर्ने (प्रत्येक कृषकले न्यूनतम ३ रोपनी क्षेत्रफलमा तरकारी उत्पादन गर्नुपर्ने)
ब्यबसायिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम	न्यूनतम ४० जना कृषक छनोट गर्ने (प्रत्येक कृषकले न्यूनतम ३ रोपनी क्षेत्रफलमा तरकारी उत्पादन गर्नुपर्ने)
आधुनिक तरकारी खेति कार्यक्रम	न्यूनतम ३० जना कृषक छनोट गर्ने (प्रत्येक कृषकले न्युनतम ३ रोपनी क्षेत्रफलमा तरकारी उत्पादन गर्नुपर्ने)
लागत सहभागितामा कौशी खेति प्रवर्धन कार्यक्रम	न्यूनतम ३० जना कृषक छनोट गर्ने
लागत सहभागितमा तरकारी/नर्सरी स्थापना कार्यक्रम	न्यूनतम २ वटा स्थायी प्लास्टिक नर्सरी स्थापना गर्ने (प्रत्येक स्थायी प्लास्टिक घरको क्षेत्रफल न्यूनतम १५० वर्गमीटर हुनुपर्ने)
तरकारी खेति प्रवर्धन कार्यक्रम	न्यूनतम ४५ जना कृषक छनोट गर्ने (प्रत्येक कृषकले न्यूनतम ३ रोपनी क्षेत्रफलमा तरकारी उत्पादन गर्नुपर्ने)
चेपाङ्ग, दलित, माझी, वराम र कुमाल लगायात सिमान्तकृत समुदायको लागि आय आर्जन कार्यक्रम	एकल वा सामुहिक रुपमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने र उत्पादन क्षेत्रफल स्थानीय तहले निर्धारण गर्ने
चेपाङ्ग, माझी, वराम र दराई लगायात सिमान्तकृत समुदायको लागि आयआर्जन कार्यक्रम	एकल वा सामुहिक रुपमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने र उत्पादन क्षेत्रफल स्थानीय तहले निर्धारण गर्ने
उन्नत आलु खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३ वटा क्लस्टर निर्माण गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने, एक क्लस्टर बराबर न्यूनतम ५ हेक्टर (१०० रोपनी क्षेत्रफल हुनुपर्ने)
लागत सहभागीतामा तरकारी उत्पादन कार्यक्रम (सहकारी संस्था लि मार्फत)	न्यूनतम ४० जना कृषक छनोट गर्ने (प्रत्येक कृषकले न्यूनतम ३ रोपनी क्षेत्रफलमा तरकारी उत्पादन गर्नुपर्ने)

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

३. कार्यक्रम सञ्चालन विधिः

३.१ माग सङ्कलन

(क) यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रकृया बमोजिम आलु, तरकारी तथा मसलाबाली विकास कार्यक्रममा सहभागी हुन बुँदा नं. १.२ मा उल्लेखित योग्य आवेदकबाट माग सङ्कलन गर्न सम्वन्धित स्थानीय तहले नियमानुसार सूचना प्रकाशन गर्नेछ।

(ख) बुँदा नं. २.२ अनुसारको आधारभूत पक्षहरु बमोजिमको मापदण्ड पुरा गर्ने कृषक/समूह/सहकारी/निजी फार्म/स्थानीय आवेदन पेश गर्न योग्य हुनेछन ।

३.२ कार्यक्रम सञ्चालन हुने क्षेत्र निर्धारण तथा लाभग्राही छनौट :

(क) आलु, तरकारी तथा मसलाबाली विकास कार्यक्रम अन्तरगतका क्रियाकलाप कार्यान्वयनको लागि सम्वन्धित स्थानीय तहले समिति गठन गर्नेछ । तर सम्वन्धित स्थानीय तहमा कृषि सम्वन्धी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि समिति रहेको खण्डमा सोही समितिले कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(ख) समितिले आवश्यकता अनुरुप विषयसँग सम्बन्धित पदाधिकारी, विशेषज्ञ, संघ एवं प्रदेश सरकारो जिल्लास्थित कार्यालय/फार्म केन्द्रलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(ग) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(अ) माग संकलनको लागि सूचना आह्वान गर्ने, मुल्याङ्कन तथा छनौटको आधारहरु तयार गर्ने।

(आ) कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्राविधिक लागत अनुमान तयार गर्ने ।

(इ) प्राप्त निवेदनहरुको मुल्याङ्कन गरी अनुदानग्राही छनौट गर्ने ।

(ई) छनौट भएका अनुदानग्राहीलाई उपलब्ध गराईने अनुदान रकम यकिन गर्ने र सम्झौताको लागि सिफारिस गर्ने।

(उ) सम्झौता अनुसारको विभिन्न चरणमा सम्पन्न भएका कार्यको अनुगमन तथा प्रमाणीकरण गर्ने।

(ऊ) अनुदान रकमको किस्ता अनुदानग्राहीलाई भुक्तानी गर्न सिफारिस गर्ने ।

(ए) सम्झौता अनुसार कार्य प्रगति सन्तोषजनक नभएमा वा कार्यसम्पन्न हुन नसक्ने देखिएमा अनुदान किस्ता रकम रद्द गर्न वा अनुदान सम्झौता रद्द गर्न सिफारिस गर्ने ।

(ऐ) कार्यक्रम अनुगमन गरी पृष्ठपोषण गर्ने।

(घ) समितिको सचिवालयको कार्य सम्बन्धित स्थानीय तहको कृषि शाखा/ इकाईले गर्नेछ।

(ङ) कार्यक्रम सञ्चालन प्रकृया अनुरुप प्राप्त आवेदनहरुको मूल्याङ्कन, स्थलगत निरीक्षण, प्रमाणीकरण, सिफारिश, संचालित क्लस्टरहरुको अनुगमन तथा भुक्तानी सिफारिश लगायतको कार्य गरी समितिको काममा सहयोग गर्न समितिले उप समिति गठन गर्न सक्नेछ।

(च) उप समितिको काम कर्तव्य र अधिकार समितिले तोके बमोजिम हुनेछ।

३.३ अनुदान प्रवाह

(क) यस कार्यक्रम अन्तर्गतका क्रियाकलापको सहजीकरण सेवा तथा सुविधा (अनुदान सिमा) स्थानीय तहले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

(ख) यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया बमोजिम छनौट भएका अनुदानग्राहीले सञ्चालन गर्नुपर्ने क्रियाकलाप, सो को

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

समयसारणी एवं अनुदानग्राहीले पालना गर्नुपर्ने शर्त, अनुदान रकम एवं भूक्तानी विधि उल्लेख गरी सम्वन्धित स्थानीय तहले अनुदाग्राहीसँग सम्झौता गर्नेछ ।

(ग) बुँदा (ख) बमोजिम हुने सम्झौता बमोजिम स्थानीय तहले अनुदानग्राहीलाई अनुदान भूक्तानी गर्नेछ।

४. कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सरकार/तह/निकाय र तिनको जिम्मेवारी

४.१ संघीय सरकार

(क) कार्यक्रम सञ्चालनको लागि प्रदेश एवं स्थानीय तहसँग समन्वय ।

(ख) कार्यक्रम सम्बन्धी प्राविधिक पृष्ठपोषण गर्ने ।

(ग) कार्यक्रमको अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा उपलब्धि कम्पाईलेशन ।

४.२ प्रदेश सरकार

(क) कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।

(ख) कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने दौरानमा आई परेका समस्याहरुको समाधानको पहल गर्ने ।

(ग) संघीय सरकार एवं स्थानीय तहसँग समन्वय ।

(घ) अनुदान दुरुपयोग निरुत्साहित गर्ने ।

४.३ स्थानीय तह

(क) कार्यक्रम विस्तृतीकरण तथा स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

(ख) क्षेत्र छनौट तथा अनुदानग्राही छनौटका कार्यको लागि आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गर्ने।

(ग) सञ्चालित कार्यक्रमको नियमित अनुगमन गरी कार्यान्वयनमा बाधा व्यवधान आइपरेमा समाधानका लागि राष्ट्रिय आलु ,तरकारी तथा मसलाबाली विकास केन्द्रमा पठाउने ।

(घ) सशर्त वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत कार्यक्रम सञ्चालन हुने सम्वन्धसत स्थानीय तहले लागत समाझेदारी गर्नुपर्ने भनि संघीय निकायबाट तोकिएकोमा सोही बमोजिम लागत सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

(ङ) तोकिएको ढाँचामा नियमित प्रगति प्रतिवेदन सम्बन्धित केन्द्रमा प्रेषित गर्ने ।

५. कार्यक्रम अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन

(क) विवरण प्रकाशन गर्नुपर्ने: कार्यक्रम सञ्चालनको लागि छनौट भएको अनुदानग्राही तथा अनुदानग्राहीसँग भएको सम्झौताको विवरण स्थानीय तहले नियमित अध्यावधिक गरी सूचना पाटी र वेवसाईटमा प्रकाशन गर्नेछ ।

(ख) प्रगति प्रतिवेदन पठाउनु पर्ने:

(अ) कार्यक्रम संचालन भएका प्रदेश/स्थानीय तहहरुले चौमासिक एवं वार्षिक प्रगति विवरण राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसलाबाली विकास केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ।यस बाहेक समय समयमा माग भए बमोजिमको प्रगति तथा अन्य विवरण समेत पठाउनु पर्नेछ।

(आ) कार्यक्रमको नियमित प्रतिवेदन पेश नगर्ने प्रदेश/स्थानीय तहलाई आगामी आ.व.मा कार्यक्रम सञ्चालनका लागि बजेट उपलब्ध गराईने छैन ।

(ग) अनुगमन र मूल्याङ्कन: कार्यक्रमको अनुगमन संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहका सम्बन्धित निकायहरुबाट संयुक्त वा आवश्यकता अनुसार छुट्टाछुट्टै हुन सक्नेछन्।यसरी भएको अनुगमनको क्रममा दिईएको मौखिक वा लिखित निर्देशन पालना गर्नु अनुदानग्राहीको कर्तव्य हुनेछ।

(घ) यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रकृया बमोजिम अनुदान रकम लिइ दुरुपयोग गरेको पाइएमा वा रकमको हिसाब नबुझाएमा त्यस्ता अनुदानग्राहीलाइ प्रचलित कानुन बमोजिम कारबाही गरी असुल उपर गरिनेछ ।

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

अनुसूची-१

चौमासिक/वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ढाँचा

कार्यक्रमको नामः आलु, तरकारी तथा मसलाबाली विकास कार्यक्रम

कार्यक्रम संचालन गर्ने निकायको नामः आ.व. २०७... महिनाः

१. कार्यक्रम कार्यान्वयन अवस्था

क्र.स.	प्रतिवेदन अवधिमा संचालन भएको कार्यहरु	हाल सम्मको कार्यक्रम कार्यन्वयन अवस्था

२. कार्यक्रमको प्रतिफल (छनौट भएका क्लष्टर, लाभग्राही, कार्यक्रम सञ्चालन भएको क्षेत्रफल, बाली, उत्पादन, रोजगारी सृजना आदि):

-
-
-
-

३. कार्यक्रम/बजेट कार्यान्वयनको अवस्था

क्र. स.	वार्षिक विनियोजन (रु. हजारमा)	प्रतिवेदन अवधिको खर्च (रु. हजारमा)	हालसम्मको खर्च (रु. हजारमा)	वार्षिक विनियोजनको तुलनामा खर्च प्रतिशत

४. कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या तथा सुझावहरु

-
-
-

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल